

Шумейко Людмила Михайлівна,

аспірантка кафедри культурології

та міжкультурних комунікацій

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

orcid.org/0000-0002-0182-6432

arianna88w@gmail.com

ДЕРЖАВНІ МИСТЕЦЬКІ ЛІЦЕЇ: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНІ КУЛЬТУРОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ

У статті розглянуто історичні, законодавчі та культурологічні аспекти зародження, становлення й розвитку державних мистецьких ліцеїв, які в період із 60-х років ХХ століття до 2020 року мали назву «середні спеціалізовані мистецькі школи-інтернати». Розглянуто витоки та ключові етапи формування закладів, їх визначну роль у розвитку й підтримці реалізації потенціалу обдарованої молоді в галузі культури й мистецтва. Методологія дослідження передбачала використання сукупності методів і підходів: аналітичного, культурологічного, історико-ретроспективного, системного, що дало змогу комплексно дослідити означену проблематику й отримати обґрунтовані результати дослідження. Виокремлено та систематизовано 6 мистецьких ліцеїв, які юридично підпорядковані Міністерству освіти й науки та Міністерству культури та інформаційної політики України. Визначено головні особливості державних мистецьких ліцеїв. Стаття зосереджується на генезі освітньої політики України у сфері освіти й культури. На основі детального аналізу суттєвих змін у законодавчій базі за часів незалежності, періодів реформування системи мистецької освіти, зумовлених процесами євроінтеграції, виявлено їх вплив на розвиток державних мистецьких ліцеїв. У дослідженні приділено увагу сучасному стану державних мистецьких ліцеїв, їх завданням та особливостям функціонування в період геополітичних змін і викликів сучасності. Наукова новизна роботи полягає в систематизації вітчизняних профільних мистецько-освітніх закладів для обдарованих дітей, а також визначенні їх культуротворчого складника в системі мистецької освіти України.

Ключові слова: мистецький ліцей, профільна мистецька освіта, середня спеціалізована мистецька школа-інтернат, школа-десятирічка.

Shumeiko Liudmyla,

Postgraduate Student at the Department of Cultural Studies

and Intercultural Communications

National Academy of Culture and Arts Management

orcid.org/0000-0002-0182-6432

arianna88w@gmail.com

CULTURAL-FORMING POTENTIAL OF STATE ART LYCEUMS: GENESIS AND MODERNITY

The article explores historical, legislative, and cultural aspects of the origin, formation, and development of State Art Lyceums, which from the 1960s until 2020 were known as specialized art boarding schools. The roots and key stages of the establishment of these institutions are examined, highlighting their significant role in the development and support of the potential of gifted youth in the field of culture and art. The research methodology involved the use of a combination of methods and approaches: analytical, culturological, historical-retrospective, and systemic, allowing for a comprehensive investigation of the identified issues and obtaining well-founded research results. Six art lyceums, legally subordinated to the Ministry of Education and the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, are identified and systematized. The main features of state art lyceums are determined. The article focuses on the genesis of Ukraine's educational policy in the fields of education and culture. Based on a detailed analysis of significant changes in the legislative framework during the period of independence and the periods of reform in the art education system driven by the processes of Eurointegration, their impact on the development of state art lyceums is revealed. The study also pays attention to the current state of state

art lyceums, their tasks, and features of functioning during the period of geopolitical changes and contemporary challenges. The scientific novelty of the work lies in the systematization of domestic specialized art educational institutions for gifted children and the determination of their cultural-creative component in the system of art education in Ukraine.

Key words: art lyceum, specialized art education, specialized art boarding school, ten-year school.

Виявлені на ранніх етапах дитинства творчі здібності (музичні, художні, хореографічні тощо) потребують подальшого розвитку у відповідному профільному мистецько-освітньому середовищі, де створено особливі умови для формування обдарованих особистостей, надається постійна освітня, виховна, ціннісна та психологічна підтримка. Розвиток обдарованої особистості, від початку й до становлення її як професіонала, залежить від багатьох чинників, проте чи не найголовнішим є формування дитини в єдиній мистецько-освітній мікросистемі.

У сучасній Україні профільна мистецька освіта, яка здобувається на основі початкової мистецької освіти водночас із повною загальною середньою освітою, орієнтована на продовження навчання на наступному рівні мистецької освіти й донедавна була представлена середніми спеціалізованими мистецькими школами-інтернатами, які перебувають у державній формі власності й управляються безпосередньо Міністерством культури України (Колос, 2015, с. 71).

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 23 грудня 2020 року № 1313, мистецький ліцей (музичний, художній, хореографічний) визнано закладом спеціалізованої мистецької освіти, що забезпечує здобуття початкової й профільної мистецької освіти водночас зі здобуттям повної загальної середньої освіти на всіх або окремих її рівнях.

Аналіз досліджень і публікацій. Багаторічний досвід виховання яскравих творчих особистостей у спеціалізованих мистецьких закладах свідчить про ефективність вітчизняної системи мистецької освіти й доводить її життєдіяльність. Етапи інституалізації державних мистецьких закладів у ХХ–ХХІ століттях деталізує в роботах вітчизняний учений-культуролог С. Волков. Окремі питання організації навчально-виховного процесу в умовах закладів інтернатного типу досліджували Ю. Грицай, Б. Кобзар, Л. Канішевська, Н. Огренич, М. Черепаня, Л. Цибулько та ін. Педагогічні аспекти проблематики розвитку обдарованої особистості в мистецько-освітньому просторі досліджують сучасні вітчизняні науковці: О. Антонова,

І. Аршава, О. Болюх, О. Дубасенюк, Ю. Карпюк, В. Кутепова-Бредун, В. Моляко, О. Музика, Е. Носенко, Н. Сокол, І. Соловей, О. Рудницька, С. Тітов, Л. Туріщева, В. Щорс. Українську культуру та мистецьку освіту в контексті євроінтеграційних процесів осмислюють у працях В. Андрущенко, Ю. Богуцький, Ж. Безвершук, Т. Колос, Л. Новохатько. Трансформаційні процеси в сучасній системі повної загальної середньої освіти, зокрема впровадження концепції Нової української школи, що передбачає формування нових стратегічних функцій, розкриває в дослідженнях плеяда академіків НАПН України: В. Кремень, О. Топузов, О. Ляшенко, науковці: Ю. Мальований, Т. Засекіна та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Еволюція сучасних Державних мистецьких ліцеїв для обдарованих дітей розпочалася у ХVIII–ХІХ століттях і пройшла тривалий шлях становлення:

- 1838-й рік – перша спеціальна професійна музична школа у Львові;
- 1900–1920 рр. – формування приватних музичних і художніх класів в Одесі, Києві, Харкові;
- 1920–1930 рр. – творчі студії при вищих навчальних мистецьких закладах (консерваторіях);
- 1940–1960 рр. – державні середні спеціалізовані мистецькі школи-десятирічки;
- 1960–2020 рр. – державні середні спеціалізовані мистецькі школи-інтернати для обдарованих дітей;
- 2020-й рік – отримання юридичного статусу державний мистецький ліцей.

Історично головними осередками перших профільних мистецьких навчальних закладів стали великі міста, де було максимально зосереджено культурне життя (Київ, Львів, Одеса, Харків), існувала розвинена інфраструктура мистецьких установ та організацій, більшість шкіл бере початок із приватних мистецьких (музичних, художніх) класів видатних педагогів.

Львів. Праісторія появи на території України першої музичної школи для обдарованих

дітей сягає XVIII–XIX століть. Одним із ініціаторів створення такого закладу був молодший син В.А. Моцарта – Франц-Ксавер-Вольфганг Моцарт, про це свідчить Наказ цісаря Австро-Угорської імперії від 14 серпня 1838 року № 21119/1537 і Канцлерський декрет від 25 серпня 1838 року, на підставі яких було відкрито першу професійну музичну школу. 1851 року на базі середньої музичної школи створено навчальний заклад вищої освіти – Музичну академію, для якої школа постачала випускників із високим рівнем підготовки. На початку XX століття сформувалася іманентна структура середніх загальноосвітніх спеціальних музичних навчальних закладів сучасного типу, тож за ініціативи видатного українського композитора та піаніста Василя Барвінського було затверджено Постанову Ради народних комісарів УРСР «Державна українська дитяча музична школа при Українській державній консерваторії» від 19 грудня 1939 року № 1545, у п. 11 якої вказано: «... організувати Державну українську музичну школу». У цей період професійну музичну школу у Львові називають «Консерваторійна музична школа»/КМШ/ (Львівський державний музичний ліцей імені Соломії Крушельницької, веб-сайт).

Одеса. Талановитий скрипаль та оркестрант Петро Столярський у 1911 році організовує свою приватну школу в Одесі, яка згодом за ініціативи жителів міста в 1933 році отримує статус державної.

Київ. У 1934 році було відкрито музичну десятирічку при Київській державній консерваторії імені П.І. Чайковського (нині – Національна музична академія України імені П.І. Чайковського) як професійний навчальний заклад для обдарованих дітей.

За даними Центрального державного архіву України 12 серпня 1937 року «Вісті Центрального виконавчого комітету», на базі тимчасових класів живопису, малюнку та креслення, які існували від початку XX століття, відкрито Державну художню середню школу імені Т.Г. Шевченка.

Харків. 1933 року при Харківському музично-драматичному інституті (нині – Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського) започаткувала свою роботу Особлива група для обдарованих дітей (студія). Харківську середню спеціалізовану

музичну школу було офіційно відкрито спочатку при консерваторії в перші дні звільнення Харкова від фашистських загарбників у 1943 році (Наказ по Управлінню в справах мистецтв при РНК УРСР від 20 вересня року 1943 № 700) (Харківський державний музичний ліцей, веб-сайт).

Усі вищезазначені середні спеціалізовані мистецькі школи формуються в найскладніший для України історичний період, пов'язаний із трагедіями сталінщини та Другої світової війни. Фашистські загарбники в усіх окупованих містах України припиняють діяльність будь-яких навчальних закладів. Проте, незважаючи на численні зруйновані заклади освіти, згодом на деокупованих територіях з'являються нові форми культурно-мистецьких організацій: культурне життя стає невід'ємною частиною відродження суспільства. Консолідація розпорошених війною творчих сил мала прискорити поновлення роботи мистецько-освітньої галузі. У цьому процесі визначальну роль відіграють державні органи – Народний комісаріат освіти України й Управління у справах мистецтв при Раді народних комісарів УРСР. До відновлення соціокультурної галузі долучається створений у 1936 році центральний орган управління мистецькою галуззю – Відділ у справах мистецтв при РНК УРСР, реорганізований в Управління у справах мистецтв при РНК УРСР (Волков, 2013, с. 103).

У лютому 1944 року Київська художня середня школа імені Т.Г. Шевченка поновила свою роботу відповідно до Постанови Раднаркому УРСР № 547. Розпорядженням від 22 січня 1968 року № 36-р Ради Міністрів УРСР Київську художню середню школу імені Т.Г. Шевченка реорганізовано в Республіканську художню середню школу імені Т.Г. Шевченка (РХСШ). Із 10 червня 1993 року, згідно з Наказом № 149 Міністерства культури України, навчальний заклад має назву Державна художня середня школа імені Т.Г. Шевченка/ДХСШ/(Київський державний художній ліцей імені Т.Г. Шевченка, веб-сайт).

У 1944 році Київській середній спеціалізованій музичній школі-інтернату присвоєно ім'я видатного українського композитора, засновника українського професійного музичного мистецтва – Миколи Віталійовича Лисенка.

Відповідно до постанови РНК УРСР і ЦК КП(б) «Про відновлення учбових закладів

системи Управління в справах мистецтв при РНУ УРСР в м. Одесі» від 5 липня 1944 року 1 травня 1944 року розпочинає роботу Одеська музична школа-десятирічка (250 осіб), при якій відкрито інтернат на 50 місць для приїжджих дітей.

У 1944 році Управління в справах мистецтв при РНК УРСР відновлює у Львові роботу школи під назвою «Львівська музична школа-десятирічка при Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка» для обдарованих дітей (200 осіб з інтернатом для 50 приїжджих дітей (Наказ Комітету в справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР від 1 серпня 1944 року № 601) (Волков, 2011, с. 103). У 1960 році заклад реорганізовано в середню спеціалізовану музичну школу-інтернат. У 1963 році школі присвоїли ім'я Соломії Крушельницької. Упродовж усього часу існування тісна творча співпраця єднала школу з вищим навчальним музичним закладом – Львівською національною музичною академією імені М. Лисенка, під дбайливим патронатом якої розвиваються молоді таланти, поповнюючи її лави.

1959 року Харківська середня спеціалізована школа одержала нове приміщення, а в 1963 поряд зі школою побудовано будівлю-інтернат для 100 дітей із різних міст України.

Система мистецької освіти в Україні, що сформувалася у ХХ столітті, була невід'ємним складником загальної системи освіти в радянські часи, а її основні принципи організації й змісту згодом стали основою організації професійного навчання художнього, театраль-ного, хореографічного напрямів. В організації спеціалізованої мистецької освіти визначальною була концептуальна єдність освітнього та навчально-виховного процесу.

Відмінність спеціалізованих мистецьких шкіл полягала в тому, що вони створені при вищих музичних і художніх навчальних закладах для цілеспрямованого здобуття професійної мистецької освіти музичного або художнього спрямування. За всі роки існування головною метою цих закладів був розвиток в обдарованої молоді професійних компетенцій і виконавської майстерності, допрофесійна підготовка перед вступом до консерваторії (художньої академії). Головними ознаками були й залишаються підпорядкованість міністерству освіти й міністерству культури; наявність при навчальному закладі будинку інтернатного

типу (нині – пансіонат); поєднання в навчальному процесі фахових предметів із загально-освітніми; націленість на високий професійний рівень виконавської майстерності. Практично всі випускники цих шкіл продовжують здобуття професійної музичної та художньої освіти у вищих навчальних закладах України, а зі здобуттям Україною незалежності також і за кордоном (Масловська, 2020, с. 153).

За період становлення мистецької освіти у ХХ столітті нагромадився цінний науково-методичний та організаційний досвід, це забезпечувало високий рівень кваліфікації фахівців. Була створена система творчих майстерень і виконавських шкіл, яку очолювали відомі митці. Методика організації навчального процесу в мистецьких навчальних закладах мала власні специфіку й системні принципи, які суттєво відрізнялися від загальновідомих освітніх основ, притаманних технічним або іншим гуманітарним навчальним закладам, що здійснювали підготовку фахівців масових професій. Головними тут були особистісний підхід, спрямований на розвиток внутрішнього світу вихованця, формування його особистісної ціннісної свідомості; корелятивні зв'язки різних спеціальностей; наставництво (формування практичних навичок учнів здійснюється під наглядом досвідченого виконавця-педагога); важлива роль практики соціокультурної та концертно-конкурсної діяльності (Рожок, 2005, с. 12).

До 1997 року мережа державних середніх спеціалізованих шкіл мистецького спрямування (шкіл-інтернатів) в Україні налічувала 5 навчальних закладів (таблиця 1).

Зі здобуттям Україною незалежності починає змінюватися вектор законодавчої бази у сфері освіти. У травні 1991 року Верховна Рада України приймає Закон України «Про освіту», який визначив освіту як основу духовного, соціального, економічного, культурного розвитку суспільства й держави.

У листопаді 1993 року прийнято Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»), затверджену Постановою Кабінету Міністрів України (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 24, ст. 168, від 3 листопада 1993 року). Ця програма розвитку національної культури практично поривала з радянським минулим, визначивши нові напрями розвитку культури, надаючи

пріоритетності її формуванню на основі демократичних і європейських принципів.

У 1997 році розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 14 липня 1997 року № 265 на базі Опішнянської середньої школи № 2, провідного навчального закладу з естетичного виховання в Полтавській області, створено Колегіум мистецтв у Опішні, який увійшов до унікальної структури Національного музею-заповідника українського гончарства. Ініціатором цих процесів був генеральний директор музею, доктор історичних наук, професор Олесь Пошивайло. На початку 2000-х років заклад освіти зазнав низки реорганізацій. Із 2004 року він отримав статус *Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішні»*, став окремою юридичною особою. Наказом Міністерства культури України від 20 січня 2014 року № 19 закладу присвоєно ім'я видатного українського архітектора, етнолога, митця й громадського діяча Василя Григоровича Кричевського (Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського, веб-сайт).

Друга хвиля реформ у мистецькій освіті була пов'язана з болонізацією освітнього процесу, що являв собою загальноєвропейський процес реформування національних освітнянських систем з метою створення загального європейського простору вищої освіти. Згідно з Болонською декларацією, ухваленою міністрами 29 європейських країн, основною метою цього процесу є забезпечення міжнародної кооперації (міжінституційного співробітництва, студентської та викладацької мобільності, розроблення інтегрованих програм навчання та практик тощо) (Рашкевич, 2014). У травні 2005 року

на конференції міністрів освіти країн Європи ухвалено рішення про приєднання України до Болонської системи освіти. Для державних середніх спеціалізованих навчальних закладів, вихованці яких демонстрували високий рівень виконавської та художньої майстерності, ці процеси відкрили можливість міжнародного концертно-конкурсного й освітнього досвіду.

На межі XX–XXI століть більшість освітян та управлінців культури (освіти) визнають, що європеїзація національного культурно-освітнього простору потребує узгодженості європейських стандартів, чинників формування «міжкультурної компетенції» з національною специфікою (Волков, 2013, с. 33).

Система мистецької освіти, сформована в радянський період, мала глибоке коріння й суттєво відрізнялася від світових центрів розвитку Західної Європи та США. Відомий учений-культуролог С. Волков, який 2019 року очолив Київську середню спеціалізовану музичну школу-інтернат імені М.В. Лисенка, виокремлює деякі переваги попереднього радянського досвіду, що продовжують бути актуальними в середніх спеціалізованих мистецьких закладах, а саме: ретельний добір викладацьких кадрів; дотримання демократичного принципу меритократизму в мистецькій освіті з дуже суворим добором кандидатів як на стадії вступу до вищого закладу освіти, так і під час навчання (Волков, 2013, с. 34). Учений також констатує, що на початку XX століття специфіка підготовки мистецьких кадрів в Україні є близькою за змістом і використанням світового культурного досвіду до західноєвропейської системи, проте вітчизняна організація освітньої діяльності лишалася ідентичною зі всіма пострадянськими республіками (Волков, 2013, с. 35).

Таблиця 1

Державні середні спеціалізовані школи мистецького спрямування

№ з/п	Назва навчального закладу (абrevіатура), рік отримання статусу школи-інтернат	Рік заснування
1	Одеська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені професора П.С. Столярського, ОССМШ-і (2004 рік)	1933
2	Київська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені М.В. Лисенка, КССМШ-і	1934
3	Державна художня школа імені Т.Г. Шевченка, (м. Київ) КХСШ (1940 рік), РХСШ (1968 рік), ДХСШ (1993 рік)	1937
4	Львівська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені Соломії Крушельницької, ЛССМШ-і (1959 рік)	1940
5	Харківська середня спеціалізована музична школа-інтернат, ХССМШ-і (1963 рік)	1943

В умовах переходу держави до ринкової економіки в кінці ХХ століття значним кроком на шляху євроінтеграції стала зміна концептуальних засад діяльності органів виконавчої влади щодо управління вищими навчальними закладами, відносно регіональну самостійність отримують навчальні заклади I–II рівнів акредитації (коледжі мистецтва та культури, училища), проте середні спеціалізовані музичні школи-інтернати, які перебувають в оптиці нашого дослідження, залишаються підпорядкованими Міністерству культури та мистецтв України.

2011 року набуває чинності Закон України «Про культуру» № 2778-VI (чинний донині), яким уведено терміни: *мистецька освіта* (п. 11 ст. 1), *мистецтво* (п. 12 ст. 1), *заклад освіти сфери культури* тощо.

Чергову хвилю реформ ознаменувало Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 року № 119, яким затверджено Довгострокову стратегію розвитку української культури й передбачено таке:

- створення системи моніторингу якості початкової мистецької освіти;
- створення системи грантової та іншої фінансової підтримки учнів/студентів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів усіх рівнів;
- сприяння внутрішнім і міжнародним академічним обмінам між закладами культурно-мистецької освіти з метою інтегрування до європейського мистецько-освітнього простору (Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ).

У вересні 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» № 2145, який уперше в історії законодавства містить окремі норми щодо мистецької освіти. Визначено мистецький напрям позашкільної освіти, сформовано терміни: «*початкова мистецька освіта*», «*мистецька школа*», «*спеціалізована мистецька школа-інтернат*», «*мистецький коледж*».

У 2018 році в процесі оновлення змісту мистецької освіти затверджено:

- методичні рекомендації з розроблення освітніх програм для мистецьких шкіл;
- Положення про конкурс на посаду керівника державної спеціалізованої мистецької школи (школи-інтернату), що належать до сфери управління Міністерства культури України;
- Положення про мистецьку школу;

– форму звітності 1-МШ для мистецьких шкіл (шкіл-інтернатів) (Держмистецтв, веб-сайт).

У 2019 році Постановою Кабінету Міністрів від 13 лютого 2019 року № 280 затверджено Положення «Про спеціалізовану мистецьку школу (школу-інтернат)» (утратив чинність 30 грудня 2020 року).

У 2020 році Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про мистецький ліцей» від 23 грудня 2020 року № 1313 визначено порядок утворення, основні засади діяльності та правовий статус *мистецького ліцею* – закладу спеціалізованої мистецької освіти, що забезпечує здобуття початкової й профільної мистецької освіти водночас зі здобуттям повної загальної середньої освіти на всіх або окремих її рівнях, яка регламентує організаційно-правові засади діяльності школи; організацію освітнього процесу; управління школою; матеріально-технічну базу та фінансово-господарську діяльність; міжнародне співробітництво. Діяльність державних мистецьких ліцейів відтепер регулює Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 2020 року № 31 (таблиця 2).

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту», Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 22 липня 2021 року № 558 спеціалізовану художню школу-інтернат I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному» перейменовано в Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Григоровича Кричевського.

Навесні 2021 року за ініціативи Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти (<https://arts.gov.ua/misteczka-osvita/profilna-osvita/>) уперше створено робочу групу з розроблення професійного стандарту викладача мистецької школи. У результаті плідної співпраці розроблено й затверджено Міністерством економіки три професійні стандарти, що містять мінімальні вимоги до компетентностей, обов'язків і кваліфікацій працівників певної галузі, які базуються на основі міжнародної системи кваліфікацій. З огляду на вперше створені професійні стандарти для педагогічних працівників закладів мистецької освіти, оновлюватиметься й зміст державних освітніх стандартів, і система оцінювання результатів як професійної діяльності викладачів і концертмейстерів, так і результатів навчання здобувачів мистецької освіти.

**Перейменування державних середніх спеціалізованих мистецьких навчальних закладів
згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення
про мистецький ліцей» від 23 грудня 2020 року № 1313**

№ з/п	Профільний мистецький навчальний заклад <i>/коротка назва, сайт/</i>
1.	Одеський державний музичний ліцей імені професора П.С. Столярського, <i>ОДМЛ імені професора П.С. Столярського</i> https://stolyarsky.od.ua/
2.	Київський державний музичний ліцей імені М.В. Лисенка, <i>КДМЛ імені М.В. Лисенка</i> https://lysenko-school.kiev.ua/
3.	Київський державний художній ліцей імені Т.Г. Шевченка, <i>КДХЛ ім. Т.Г. Шевченка</i> http://dergartschool.kiev.ua/
4.	Львівський державний музичний ліцей імені Соломії Крушельницької, <i>ЛДМЛ імені Соломії Крушельницької</i> http://solomiya-sk.lviv.ua/
5.	Харківський державний музичний ліцей, ХДМЛ https://www.music-school.kh.ua/ https://www.youtube.com/@KhDML
6.	Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського http://www.collegium-opishnya.com.ua/

Відтепер мистецький ліцей, залежно від засновника (засновників), може діяти як державний, комунальний, приватний чи корпоративний заклад освіти, який у діяльності керується:

- Конституцією України;
- Законом України «Про освіту» від 2017 року № 38–39;
- Законом України «Про повну загальну середню освіту» від 2020 року № 31, ст. 226;
- Законом України від 2011 № 24, ст. 168;
- Державним стандартом початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 688);
- Державним стандартом повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898);
- Положенням про мистецькі ліцеї (Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2021 року № 1313);
- власним Статутом та іншими документами.

Державний мистецький ліцей має в складі **пансіон** із частковим або повним утриманням учнів за рахунок коштів державного бюджету.

Незалежність України, інтеграція в європейський культурний простір відкрили широкі можливості музикантам державних мистецьких ліцеїв у розширенні «географії» конкурсних змагань не лише в Україні, а й у Німеччині, Франції, Італії, Англії, Греції, Канаді, Японії, США,

Чехії, Словаччині, Угорщині, Польщі тощо. Учні ліцеїв є лауреатами численних престижних всеукраїнських і міжнародних конкурсів.

Більшість випускників Державного художнього ліцею імені Т.Г. Шевченка продовжує своє навчання в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури (НАОМА), інших художніх вишах України, а також у національних академіях і коледжах Англії, Ізраїлю, Канади, Нідерландів, Польщі, Чехії, США.

У жовтні 2021 року Харківський державний музичний ліцей отримав міжнародне визнання – статус «All Steinway School». Завдяки меценату Володимиру Гриненку, який подарував закладу 8 роялів відомої фірми Steinway & Sons, учні й викладачі мають можливість удосконалювати свій артистизм на найкращих інструментах світу, що, у свою чергу, має створити передумови і стимул продовжувати свій кар'єрний шлях в Україні.

У часи глобальних випробувань усі навчальні заклади перейшли на дистанційне навчання, мають веб-сайти, сторінки в соціальних мережах, концертні канали на YouTube (<https://www.youtube.com/@KhDML>).

У лютому 2022 року з початком повномасштабного вторгнення в Україну російських загарбників державні мистецькі ліцеї вже вдруге за свою історію існування опиняються в надскладних умовах війни, проте цього разу

не припиняють діяльності, а продовжують навчальний процес онлайн. Улітку 2023 року Одеський мистецький ліцей потрапив під ракетний обстріл, за підтримки небайдужих одеситів було зібрано відповідну суму коштів для найшвидшого відновлення постраждалої будівлі до початку навчального року.

У складний воєнний період деякі учні та викладачі опиняються за кордоном, де отримують можливість і запрошення продовжити навчання й концертну діяльність у престижних навчальних закладах Європи, США, Канади, таким чином виступають як культурні дипломати, ініціюють і беруть участь у різноманітних міжнародних мистецьких проєктах, популяризують творчість українських композиторів, демонструють високий рівень виконавської та викладацької майстерності. Проблемним питанням залишається подальше бажання таких учнів і викладачів повернутися до рідних міст, адже європейські умови й перспективи подальшого розвитку для обдарованих музикантів значно відрізняються від вітчизняних.

Сьогодні мистецьких ліцеїв – це надзвичайно активна багатопланова діяльність державних діячів, керівників закладів, педагогів, учнів, їхніх батьків і меценатів, що спрямована на розвиток національної культури в призмі світової культури. Пройшовши багаторічний шлях становлення й розвитку, державні мистецькі ліцеї перетворилися на центри високоякісної

фахової музичної освіти, про які знають не лише в Україні, а й далеко за її межами, сформовано плеяди талановитих музикантів і педагогів, які стверджують славу української музичної культури та примножують її традиції.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, державні мистецькі ліцеї з моменту їх появи відіграють особливу роль у розвитку творчої обдарованої української молоді, впливають на загальні культуротворчі процеси в Україні. Державні мистецькі ліцеї мають сучасні програми та методику навчання, які допомагають учням розвивати свої таланти й навички в різних галузях мистецтва, створюють умови для поглибленого вивчення мистецької діяльності, сприяють формуванню молодих митців та інтелектуалів, які здатні стати лідерами в галузі мистецтва й культури, чий досягнення та внесок у мистецьку сферу мають вагомое значення для суспільства. Актуальною залишається проблематика фінансування, пошуку меценатів, забезпечення закладів необхідними ресурсами, покращення матеріальної бази й умов проживання в пансіонатах, що мають відповідати європейському рівню. Оптика наших подальших досліджень у цьому напрямі може бути спрямована на проблематику особливостей виховання обдарованої молоді в мистецько-освітньому просторі як складник українського культуротворення, представлений у вимірах педагогічної та мистецької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Волков С.М. (2011). Модуси інституалізації української культури: культурно-освітні практики 40-х років ХХ століття. *Культурологічна думка*. Т. 3. № 1. С. 101–109.
2. Волков С.М. (2013). Професійне мистецтво й мистецька освіта: точки перетину, орієнтири розвитку. *Культура України*. Вип. 42 (1). С. 30–42.
3. Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти : веб-сайт. URL: <https://arts.gov.ua/> (дата звернення: 15.09.2023).
4. Колос Т.М. (2015). Управлінські аспекти діяльності закладів початкової мистецької освіти в культуротворчих процесах сучасної України. *Культура і сучасність*. № 1. С. 68–75.
5. Київський державний музичний ліцей імені М.В. Лисенка : веб-сайт. URL: <https://lysenko-school.kiev.ua/> (дата звернення: 01.10.2023).
6. Київський державний художній ліцей імені Т.Г. Шевченка : веб-сайт. URL: <http://dergartschool.kiev.ua/> (дата звернення: 14.10.2023).
7. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Кремень В.Г., Топузов О.М., Ляшенко О.І., Мальований Ю.І., Засекіна Т.М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1–8. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>.
9. Львівський державний музичний ліцей імені Соломії Крушельницької : веб-сайт. URL: <http://solomiya-sk.lviv.ua/> (дата звернення: 03.10.2023).

10. Масловська І.О. (2020). Система початкової мистецької освіти як складова сучасного культурного простору України. *Матеріали науково-практичної конференції 23 квітня 2020 року*. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». С. 147–157.
11. Одеський державний музичний ліцей імені професора П.С. Столярського : веб-сайт. URL: <https://stolyarsky.od.ua/> (дата звернення: 29.09.2023).
12. Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського : веб-сайт. URL: <http://www.collegium-opishnya.com.ua/school-info/gallery-alt/>.
13. Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
14. Про затвердження Положення про спеціалізовану мистецьку школу (школу-інтернат) : Постанова Кабінету Міністрів від 13 лютого 2019 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
15. Про затвердження Положення про мистецький ліцей : Постанова Кабінету Міністрів від 23 грудня 2021 р. № 1313. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.10.2023).
16. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text%20> (дата звернення: 11.10.2023).
17. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-rovnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 03.11.2023).
18. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/155510_599910 (дата звернення: 12.10.2023).
19. Про освіту : Закон України від 02.07.2023 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.10.2023).
20. Про культуру : Закон України від 21.09.2023 № 2778-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 15.10.2023).
21. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 05.06.2023 № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text%20> (дата звернення: 14.10.2023).
22. Початкова та профільна мистецька освіта : веб-сайт. URL: <https://arts.gov.ua/misteczka-osvita/profilna-osvita/> (дата звернення: 12.10.2023).
23. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248862610> (дата звернення: 18.10.2023).
24. Рашкевич Ю.М. (2014). Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / за ред. Ю.М. Рашкевич ; М-во освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 168 с.
25. Рожок В. (2005). Мистецька освіта і Болонський процес. *Урядовий кур'єр*. № 143. 12 с.
26. Харківський державний музичний ліцей : веб-сайт. URL: <https://www.music-school.kh.ua/> (дата звернення: 06.10.2023).

References:

1. Volkov S.M. (2011). Modusy instytutstyalizatsii ukrainskoi kultury: kulturno-osvitni praktyky 40-kh rokiv XX stolittia [Modes of Institutionalisation of Ukrainian Culture: Cultural and Educational Practices of the 40s of the Twentieth Century]. *Kulturolohichna dumka*. Т. 3. № 1. С. 101–109 [in Ukrainian].
2. Volkov S.M. (2013). Profesiine mystetstvo y mystetska osvita: tochky peretynu, oryentyry rozvytku [Professional art and art education: points of intersection, guidelines for development]. *Kultura Ukrainy*. Vyp. 42 (1). С. 30–42 [in Ukrainian].
3. Derzhavne ahentstvo Ukrainy z pytan mystetstv ta mystetskoji osvity [State Agency of Ukraine for Arts and Art Education] : veb-sait. Retrieved from <https://arts.gov.ua/> [in Ukrainian].
4. Kolos T.M. (2015). Upravlinski aspekty diialnosti zakladiv pochatkovoii mystetskoji osvity v kulturo tvorchykh protsesakh suchasnoji Ukrainy [Management aspects of primary art education institutions in the culture of creative processes in the cultural and creative processes of modern Ukraine]. *Kultura i suchasnist*. № 1. С. 68–75 [in Ukrainian].
5. Kyivskiy derzhavnyi muzychniy litsei imeni M.V. Lysenka [Mykola Lysenko Kyiv State Music Lyceum] : veb-sait. Retrieved from <https://lysenko-school.kiev.ua/> [in Ukrainian].
6. Kyivskiy derzhavnyi khudozhnii litsei imeni T.G. Shevchenka [Kyiv State Art Lyceum named after Taras Shevchenko] : veb-sait. Retrieved from <http://dergartschool.kiev.ua/> [in Ukrainian].

7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* 1996. № 30. s. 141. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

8. Kremen V.H., Topuzov O.M., Liashenko O.I., Malovanyi Yu.I., Zasiakina T.M. (2023). Profilna serednia osvita: kontseptualni zasady dlia Novoï ukrainскоï shkoly [Specialised secondary education: a conceptual framework for the New Ukrainian School]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 5(2), 1–8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201> [in Ukrainian].

9. Lvivskiy derzhavnyi muzychniy licei imeni Solomii Krushelnytskoi [Lviv State Music Lyceum named after Solomiya Krushelnytska] : veb-sait: Retrieved from <http://solomiya-sk.lviv.ua/> [in Ukrainian].

10. Maslovska I.O. (2020). Systema pochatkovoï mystetskoï osvity yak skladova suchasnoho kulturnoho prostoru Ukrainy [The system of primary art education as a component of the contemporary cultural space of Ukraine]. Mater. naukovo-praktychnoi konferentsii 23 kvitnia 2020 roku. Starobilsk : DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka». S. 147–157 [in Ukrainian].

11. Odesskiy derzhavnyi muzychniy licei imeni profesora P. S. Stoliarskoho [Odesa State Music Lyceum named after Professor P.S. Stolyarskyi]: veb-sait: Retrieved from <https://stolyarsky.od.ua/> [in Ukrainian].

12. Opishnyanskiy derzhavnyi khudozhniy licei imeni Vasylia Krychevskoho [Opishnia State Art Lyceum named after Vasyl Krychevskiy]: veb-sait: Retrieved from <http://www.collegium-opishnya.com.ua/school-info/gallery-alt/> [in Ukrainian].

13. Pro derzhavnu natsionalnu programu «Osvita» («Ukrayina XXI stolittya») [On the state national programme «Education» («Ukraine of the XXI century»)] : Postanova Kabinetu Ministriv vid 3 listopada 1993r. No. 896. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro spetsializovanu mystetsku shkolu (shkolu-internat) [On approval of the Regulation on a specialised art school (boarding school)]: Postanova Kabinetu Ministriv No. 280 vid 13 lyutoho 2019 r. No. 280. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro mystetskiy licei [On approval of the Regulations on the Art Lyceum]: Postanova Kabinetu Ministriv vid 23 hrudnya 2021 r. No. 1313. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

16. Pro vnesennya zmin do Derzhavnogo standartu pochatkovoï osvity [On Amendments to the State Standard of Primary Education] : Postanova Kabinetu Ministriv vid 24 lypnya 2019 r. No. 688. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text%20> [in Ukrainian].

17. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoyi zahalnoyi serednoyi osvity [On some issues of state standards of complete general secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv vid 30 veresnya 2020 r. No. 898. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian].

18. Pro osvitu: Zakon Ukrayiny [On education : Law of Ukraine]. No. 1060-XII vid 23.05.1991. Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/155510__599910 [in Ukrainian].

19. Pro osvitu : Zakon Ukrayiny [On education : Law of Ukraine] No. 2145-VIII vid 02.07.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

20. Pro kulturu : Zakon Ukrayiny [About culture : Law of Ukraine] No. 2778-VI vid 21.09.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].

21. Pro povnu zahalnu serednyu osvitu: Zakon Ukrayiny [On complete general secondary education : Law of Ukraine] No. 463-IX vid 05.06.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text%20>.

22. Pochatkova ta profilna mystetska osvita [Primary and specialised art education] : veb-sait: Retrieved from <https://arts.gov.ua/misteczka-osvita/profilna-osvita/> [in Ukrainian].

23. Pro skhvalennya Dovhostrokovoi stratehii rozvytku ukrayinskoï kultury – stratehii reform [On the approval of the Long-Term Strategy for the Development of Ukrainian Culture – a strategy for reforms]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrayiny No. 119-r vid 1 lutyoho 2016 r. No. 119-r. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/248862610> [in Ukrainian].

24. Rashkevych Yu.M. (2014). Bolonskiy protses ta nova paradyhma vyshchoï osvity [The Bologna Process and the new paradigm of higher education] : monohrafiia. Lviv : Vyd-vo Lviv. politekhniki, 168 s. [in Ukrainian].

25. Rozhok V. (2005). Mystetska osvita i Bolonskiy protses [Art education and the Bologna Process]. *Uriadoviy kur'ier*. No. 143. 12 s. [in Ukrainian].

26. Kharkivskiy derzhavnyi muzychniy licei [Kharkiv State Music Lyceum]: veb-sait : Retrieved from <https://www.music-school.kh.ua/> [in Ukrainian].